

IQTISODIYOTDA AXBOROT KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Nasiba Narzillayeva Rahmonqulovna

Xalqaro Innavatsion Universiteti "Aniq fanlar, yer kadastrı va kommunal xo'jaligi" kafedrası
o'qıtuvchısı

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14520669>

***Annotatsiya.** Bugungi kunda axborot kommunikatsion texnologiyalar (AKT) iqtisodiyotning turli sohalarida keng qo'llanilmoqda. AKT ning iqtisodiyotga ta'siri bevosita va dolzarb, chunki bu texnologiyalar iqtisodiy jarayonlarni tezlashtirish, optimallashtirish va yangi imkoniyatlar yaratish imkoniyatini beradi. AKT, jumladan internet, kompyuter tarmoqlari, mobil texnologiyalar, sun'iy intellekt va bulutli hisoblash texnologiyalari iqtisodiy faoliyatni yanada samarali va raqobatbardosh qilishga yordam beradi. Ushbu maqolada axborot kommunikatsion texnologiyalarning iqtisodiyotga ta'siri, ulardan foydalanishning afzalliklari va iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli tahlil qilinadi.*

***Kalit so'zlar:** axborot kommunikatsion texnologiyalar (AKT), iqtisodiyot, internet.*

Axborot kommunikatsion texnologiyalarning tarixi va tushunchasi

Axborot kommunikatsion texnologiyalar — bu ma'lumotlarni saqlash, uzatish va qayta ishlashda ishlatiladigan texnologiyalarni ifodalaydi. AKT ning dastlabki rivojlanish jarayoni 20-asrning o'rtalariga to'g'ri keladi. 1940-yillarda kompyuterlar yaratildi va ma'lumotlarni hisoblash imkoniyati yuzaga keldi. 1980-yillarda kompyuterlar shaxsiy ishlash vositalariga aylanib, internetning keng tarqalishi esa yangi iqtisodiy imkoniyatlarni ochdi.

Bugungi kunda AKTni yaratish va rivojlantirishda sun'iy intellekt, ma'lumotlar bazalari, tarmoq texnologiyalari, masofaviy ish faoliyatlari va boshqa yangi yo'nalishlar katta ahamiyat kasb etmoqda. Iqtisodiy jarayonlarga texnologiyalarning kirib kelishi bilan biznesni boshqarish va ishlab chiqarishni optimallashtirish uchun yangi metodlar va vositalar ishlab chiqildi.

AKT ning iqtisodiyotdagi o'rni va ta'siri

1. Tijorat va savdo sohasidagi rivojlanish

Axborot texnologiyalari savdoni global miqyosda kengaytirishga yordam berdi. Internet orqali onlayn savdo platformalarining rivojlanishi orqali tovarlar va xizmatlar dunyo bo'ylab tezda tarqatilmoqda. Amazon, Alibaba va eBay kabi onlayn savdo gigantlari global iqtisodiyotda muhim o'rin tutmoqda. Bu texnologiyalar orqali iste'molchilar va ishlab chiqaruvchilar o'rtasidagi masofalar qisqarib, vaqt va xarajatlar samarali boshqarilmoqda.

2. **Xizmatlar sektori va raqamli platformalar**

Xizmatlar sektori, xususan, bank, moliya, ta'lim, sog'liqni saqlash kabi sohalar AKTning rivojlanishi bilan yangi o'lchovlarga ko'tarildi. Masalan, internetbanking, mobil to'lovlar, raqamli ta'lim platformalari va onlayn sog'liqni saqlash xizmatlari nafaqat xizmatlarni osonlashtiradi, balki ularga kirishni kengaytiradi. Xizmatlar sektori samaradorligini oshirish uchun sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (big data) texnologiyalaridan foydalanish ko'p hollarda qo'llanilmoqda.

3. **Ishlab chiqarish va sanoat sohasidagi inqilob**

AKT ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va innovatsion texnologiyalarni tatbiq etishga yordam beradi. Yangi texnologiyalar, jumladan, Internet of Things (IoT), robototexnika va sanoat 4.0 tamoyillari, ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali qilishga imkon yaratadi. Bu texnologiyalar yordamida ishlab chiqarish quvvatlarini optimallashtirish, mahsulot sifatini oshirish va xarajatlarni qisqartirish mumkin bo'ladi.

4. **Kichik va o'rta biznesning rivojlanishi**

Axborot texnologiyalari kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Onlayn platformalar va raqamli marketing vositalari yordamida kichik bizneslar o'z mahsulot va xizmatlarini global bozorlarda taqdim etish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Xususan, kichik tadbirkorlar uchun onlayn do'konlar ochish, reklama qilish va o'z mijozlari bilan oson aloqa o'rnatish imkoniyatlari mavjud.

Axborot texnologiyalarining iqtisodiy infratuzilmasiga ta'siri

1. **Samarali logistika va transport tizimlari**

Axborot texnologiyalari transport va logistika tizimlarini optimallashtirishda muhim o'rin tutadi. Masalan, transport vositalarini kuzatish tizimlari, avtomatik yuk tashish jarayonlari va masofaviy boshqaruv texnologiyalari orqali logistika xarajatlarini kamaytirish va tezlikni oshirish mumkin. Shuningdek, axborot texnologiyalarining foydalanilishi orqali tovarlar va xizmatlarning tez yetkazib berilishi va ularning holati haqida real vaqt rejimida ma'lumot olish mumkin bo'ladi.

2. **Davlat boshqaruvi va e-hukumat**

Davlat sektori va boshqaruv tizimlarining AKTdan foydalanishi, shuningdek, e-hukumatning rivojlanishi muhim ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar davlat xizmatlarini yanada samarali, tez va shaffof qilish imkonini yaratadi. E-hukumat xizmatlari orqali fuqarolar o'z ehtiyojlariga mos xizmatlarni tezda va qulay tarzda olishlari mumkin. Buning natijasida davlat boshqaruvi tizimining shaffofligi oshib, korrupsiyaning oldi olinadi.

3. **Iqtisodiy barqarorlik va o'sish**

Axborot texnologiyalarining iqtisodiyotga ta'siri, shuningdek, iqtisodiy barqarorlik va o'sish bilan bevosita bog'liq. Raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish, xizmatlar va tijoratni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Yangi texnologiyalar iqtisodiyotning har bir sohasida raqobatni kuchaytiradi, bu esa samaradorlik va innovatsiyalarni rag'batlantiradi.

Axborot texnologiyalarining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri

Axborot texnologiyalarining iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri nafaqat ishlab chiqarish va xizmatlar sohasida, balki mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarga ham ta'sir ko'rsatadi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan, davlatlar o'zaro iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirishi, investitsiyalarni jalb qilishi va xalqaro savdoni rivojlantirishi mumkin. AKT texnologiyalari, xususan, internet tarmoqlari va bulutli xizmatlar orqali ishlab chiqarishni va iste'molchilarni jahon bozorlariga bog'lash imkoniyatlarini yaratadi.

Xulosa

Axborot kommunikatsion texnologiyalarining iqtisodiyotdagi o'rni tobora ortib bormoqda. Ular iqtisodiy jarayonlarni yanada samarali qilish, innovatsiyalarni tatbiq etish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. AKT ning rivojlanishi, o'z navbatida, global iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish va ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, davlat boshqaruvi tizimining samaradorligi va shaffofligini oshirishga imkon yaratadi. Shu bois, AKT dan foydalanish nafaqat iqtisodiy jarayonlarni tezlashtiradi, balki mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy raqobatni kuchaytiradi va global miqyosda yangi imkoniyatlarni ochadi.

REFERENCES

1. "Iqtisodiyot va axborot texnologiyalari" (Economics and Information Technology) 2021
2. "Digital Economy: The Transformation of Economics" (Raqamli Iqtisodiyot: Iqtisodiyotning O'zgarishi) 2019
3. "Iqtisodiyotni Raqamlashtirish va Axborot Texnologiyalarining Rivojlanishdagi O'rni" 2022